Engelsch leest, het is heel denkbaar, dat de Theologische studenten ten onzent het bestaan zelfs van de in druk vastgelegde lezing van WARFIELD niet kenden.

En het ware jammer geweest indien dit zoo gebleven was.

* * *

Prof. WARFIELD doet hier een voor allen, die zich voorbereiden om predikant te worden, behartigenswaardig woord uitgaan.

Hij erkent, en ik ga daarin met hem mee, dat het ambt van Dienaar des Woords een *geleerd beroep* is en, dat »een niet gestudeerde, het doet er niet toe met welke andere gaven hij moge gesierd zijn, niet berekend is voor zijn taak".

Hij beroept zich daarvoor op het bekende woord van PAULUS: *bekwaam om te leeren.* »En leeren of onderwijzen onderstelt kennis; hij die leert, moet zelf kennis bezitten".

»Maar", zoo leest men ook dit boekje, »geleerdheid, hoe onmisbaar ook, is toch niet het meest onmisbaar voor een predikant". En één bladzijde verder leest men: »Van nog veel hooger belang dan zijn gestudeerd hebben, is zijn persoonlijke godsvrucht".

Hier ligt de tweeheid, die echter geen tegenstelling, maar een eenheid vormt.

En het woord dat Prof. WARFIELD tot alle Theologische studenten doet uitgaan, is, dat zij deze twee-eenheid moeten zien en bij hun studeeren ongerept hebben te houden.

Hij verduidelijkte dit aan het volgende voorbeeld: »Bij het werven van soldaten wordt door de officieren ook niet geredeneerd over de vraag, of het beter is, dat zij een rechter- of een linkerbeen bezitten; soldaten moeten beide beenen bezitten.«

* * *

Prof. WARFIELD blijkt ook als redenaar te kennen het klappen van de zweep.

Hij verstaat toch de kunst, zijn denkbeelden te beitelen in het bewustzijn zijner hoorders.

'n Beproefd middel daartoe is éénzelfde gedachte met andere woorden nog eens en des noods nog eens te herhalen.

Bij de toepassing van dit middel toonen echter sommige sprekers meer de »gave der langwijligheid« dan het »redenaars-talent« te bezitten.

WARFIELD toont hier onmiskenbaar het laatste.

Na toch zijn denkbeeld van de twee-eenheid bij de studie der Theologie eerst met dat: »soldaten moeten twee beenen hebben« onder woorden te hebben gebracht, brengt hij hetzelfde denkbeeld der twee-eenheid nog eens onder woorden wanneer hij er op laat volgen: »Er wordt wel eens gezegd, dat tien minuten op uwe knieën, u een waarachtiger, dieper en nuttiger kennis van God zal schenken, dan tien uren over uwe boeken te zitten.« »Welnu,« moet dan ons antwoord zijn, »dan deze tien uren met uw boeken doorgebracht op uw knieën.«

Zoo is het raak!

Zoo zit, met twee forsche slagen, de twee-eenheid van »godvruchtig-studeeren« in het bewustzijn der hoorders vast.

En dát is dan ook de strekking geweest van de lezing, die hier, door de goede zorgen van M. j. L. M. E. K., in goed-gestileerde moedertaal voor mij ligt.

* * *

Toen ik als candidaat in de Theologie voor het eerst preekte, wij noemden dat »'n eerste voorstel-houden«, met het oog op het proponents, moest je er twee houden, zei mijn Professor, onder wiens »voorzitting« ik mijn eerste wankele schreden op het gebied der homiletische praxis deed: »Kijk eens meneer! er is zeker wel een touw vast te knoopen aan al wat door u gezegd is, maar u moet toch bovenal zoo preeken, dat uw hoorders goed vatten wat u van ze *wil*.«

Hij kon het zoo zeggen, de cher Maître.

Ik doorzag opeens het juiste van zijn opbouwende kritiek.

Uit al wat ik gezegd had was niet naar boven gekomen dat één waaraan mijn auditorium vat had kunnen krijgen, »wat ik van ze *wilde*«, en hun meening daaromtrent moest dan ook, ik zag het nu zelf, wel wankel of onreker zijn.

Dat oordeel over mijn eerste preek, waarin zoo duidelijk uitkwam haar defect, is me toen diep in mijn bewustzijn gezonken. Helaas! en ik schrijf dát hier niet uit valsche nederigheid, want het *is* zoo, niet altijd bij het maken van preeken is het weer boven den dorpel van mijn bewustzijn uitgeschoten.

* * *

Des te meer waardeer ik deze lezing van Prof. WARFIELD.

Zij toch is voor elk Theologisch Student zoo uitnemend vatbaar.

Zonder al te groote inspanning zal hij terstond vat krijgen aan wat WARFIELD van hem *wil*.

Ik meen dat aldus te kunnen omschrijven.

De Amerikaansche professor *wil*, dat zoo'n student zijn geest theologisch cultiveert of bearbeidt, en wel door in zich opterèmen, want zijn „ik", is daarbij actief, het onderwijs van al de deelen en onderdeelen der Theologische wetenschap.

Daarmee *dient* zoo'n Student dan echter *zichzelf*, zoekt zijn eigen nut; niet anders dan wie hun geest »esthetisch" of »technisch" cultiveeren; want even als zij, die zich zelf daarmee de vaardigheid verwerven, noodig bij de uitoefening van kunst of landbouw, noodig in mercantiel- en industrieel bedrijf, verwerft ook hij zich daarmee de vaardigheid noodig voor het predikersbedrijf. Hij maakt zich, wat WARFIELD in aansluiting bij PAULUS noemt, »bekwaam om te leeren".

Bij de cultuur van den geest is het »ik" wel actief, gaat er van het »ik" wel een wils-actie uit, het is niet als het groeien van 'n plant of het stroomen van het bloed door onze aderen en alzoo, omdat het »willen" er bij te pas komt. »zedelijk" in zijn nevenstelling met »natuurlijk". Maar, althans op zich, en zonder meer, is het nog niet »zedelijk" in zijn tegenstelling met »onzedelijk".

Het vervullen van de »Culturaufgabe", het werken aan de cultuur-taak is, zonder meer, noch zedelijk-goed, noch zedelijk-slecht.

Denk maar aan het cultiveeren van heidegrond of het leggen van 'n brug over 'n rivier.

Het wòrdt eerst »zedelijk", »moreel" of »ethisch", wanneer het daarbij willend-ik overeenkomt met de »normen" of maatstaven voor 'n goed-willend ik. En het wòrdt christelijk-zedelijk wanneer het overeenkomt aan de door God ons gestelde normen voor onze zelfbepaling. Voor de bepaling of richting van ons zelf, ons »ik" *»uit het geloof, naar Gods wet. tot Zijn eer«*, zoo als onze Heidelberger Catechismus het zoo onverbeterlijk zegt. Dan toch wordt de cultuur-taak en dus ook het »theologisch" bearbeiden van zijn geest door den student, eerst 'n »dienen van God" of *Godsdienst*.

Ook dit en dat wel zeer nadrukkelijk *wil* WARFIELD van den theologischen student.

Op p. 11 schrijft hij: »De godsdienst staat onzen arbeid nooit in den weg, integendeel, hij leidt er ons heen en geeft er hooger wijding aan". »Wij zingen", — zegt deze Amerikaansche Calvinist, — immers:

Leer mij, o Heer, mijn God en Koning,
In alle ding op U te zien,
En bij al wat ik werk te denken
Hoe 'k daarmee U, mijn Koning, dien!"

'n Mooi gezang, dat wij Hollandsche Calvinisten wel kunnen »mederingen". »Ook wel zouden kunnen zingen in onze kerken.

Zoo wordt dan, behoort althans te worden, ook het zich theologisch cultiveeren van den student een dienen van God in dit leven, of *Godsdienst*.

* * *

Maar RELIGIE omvat nog meer dan Godsdienst of „God dienen in dit leven". Zij omvat ook wat men wel eens genoemd heeft den „Godsdienst des harten". En dit is het in 't binnenste heiligdom onzer ziel, met ons denkend-voelend- en willend ik, zich richten op den eenig waarachtigen God, wat dan culmineert in de *adoratie* of de „aanbidding". Onze H. Catechismus zegt het ook hier weer zoo onverbeterlijk, dat het gebed is „het voornaamste stuk der dankbaarheid".

Valt Gods-*dienst* of God-dienen in het leven, met christelijke zedelijkheid saam, dit christelijk-zedelijke, wortelt-in, bloeit-op uit de godsdienst des harten of de christelijke religie in enger zin.

Daarom komt het zoo aan op het de religie in ons als *subject* sterken, en het middel daartoe van God geordend is de eeredienst, de culte, de publieke, de huiselijke, de individueele.

Door dien drieërlei eeredienst de religie sterker, ook dat *wil* WARFIELD van den Theologischen Student en, als goed Calvinist, wijst hij in zijn boekje óók op den individueelen cultus, op de „geestelijke oefeningen" of wat in onze Dordsche Leerregels V. II heet „heilige oefeningen der godvruchtigheid".

* * *

Doch genoeg over dit boekje van Prof. WARFIELD, want op mijn tafel liggen nog tal van boeken en boekjes, die óók bespreking vragen en met mijn LEKSTAFEL-schrijverij zal het niet zoolang meer duren.

Onze Theologische studenten mogen de Vertaalster dankbaar zijn, dat zij op deze lezing van den Amerikaanschen hoogleeraar hun aandacht heeft gevestigd.

Zij kweet zich daarbij voortreffelijk van haar taak als Overzetster. Mocht ik mij een kleine aanmerking veroorloven, het zou deze zijn, dat in den titel wellicht RELIGIEUS leven beter, wijst meer omvattend, ware geweest dan GODSDIENSTIG leven en ook wijst, meer de zaak verduidelijkend, *in* het boekje zelf, beter ware geweest ZONDAG dan *Sabbat* te schrijven.

G.

Buitenland.

Duitschland. Een levensteeken.

In een Duitsch Kerkelijk blad vonden wij een betoog waaruit wij hoop kregen, dat gelijk in Duitschland de energie begint te ontwaken om de handen aan het werk te slaan teneinde op stoffelijk gebied er weder bovenop te komen, er ook op geestelijk gebied gearbeid wordt om het volk op zijn plaats te brengen. Daarin trof ons de erkenning, dat het volk dat de kerk bezoekt, niet geleerd is: God in Christus te vinden. Dit wordt op de volgende manier nader aangetoond.

Hij die God niet in Christus aanschouwt, weet niet waarop het geloof in Gods liefde gegrond is. Hij kan in tijden van nood, wanneer geen uitkomst gezien wordt, niet meer in God gelooven. Dat God de zijnen liefheeft, wanneer Hij hen in benauwdheid brengt, ja hen daarbij zegent; dat men sterven kan en toch daardoor tot het leven komt; dat er geen erger vijand is dan de zonde en geen andere redding dan boetvaardigheid in den zin van verandering van zin; dat de gemeenschap met God zulk een zaligheid is, waardoor men kracht heeft om het verlies van al het aardsch geluk te dragen; dat alles hebben wij noodig om waarlijk te gelooven in de Voorzienigheid Gods. Wanneer dat niet in ons is, wordt het geloof in Gods Voorzienigheid bijgeloof. De Kerk is in deze te kort geschoten en de schrijver erkent zich mede daaraan schuldig. Dat het eerste geloofsartikel gepredikt werd, was te recht. Maar het had moeten verkondigd worden in samenhang met het tweede artikel. Want een Christendom dat alleen belijdt te gelooven in God den Vader, den Almachtige, Schepper van hemel en van aarde, is geen Christendom. Het kan niet ondogmatisch worden. Het geloof in Gods Voorzienigheid is onafscheidelijk van de leer omtrent Christus en de redding door Hem. Luther leerde in de Smalkaldische artikelen, dat de leer van de rechtvaardigmaking het stuk is waarvan men niet afwijken mocht, al viel de hemel en de aarde. De fout van de Kerk is geweest, dat zij niet heeft laten uitkomen, dat de rechtvaardigmaking geen leerstuk is naast andere, maar dat het de geheele Chr. religie beheerscht.

Omdat de Kerk dit niet heeft laten uitkomen, is zij van zichzelve afgevallen, waarvan het einde zijn moest dat de Kerkelijke crisis ontstond, die in deze dagen gezien wordt. Want de vertegenwoordigers der kerk zijn, door eigen schuld, bedrogen bedriegers geworden, die in den naam Gods een belofte van overwinning gegeven hebben, die door God niet vervuld is. Men wilde praktisch prediken en geen dogma's verkondigen, en daardoor werd men onpraktisch, zoodat de indruk moest ontstaan, die men met het Christendom in het werkelijke leven niets kan beginnen. De geheele toekomst van de Kerk ligt in de beantwoording van de vraag: wat dunkt u van den Christus?

Laat ons hopen dat dit goede woord in ruimen kring weerklank moge vinden.

Duitschland. Een manifest.

Uit het volgende manifest van de Oost-Pruisische »Provincial konferenz des Ev. Luth. Gebetsvereins," waaraan meer dan 50 predikanten verbonden zijn, blijkt zonneklaar hoe de kerkelijke toestand in Duitschland is.

»Voor anderhalf jaar heeft onze conferentie verklaard, de Evangelische kerk tegen alle vijandschap des ongeloofs te willen verdedigen, in geval de Kerken eerlijk belijdende Kerken blijven, het gelijk recht der liberale richtingen beslist afwijzen en den bijbel en de belijdenis der kerken als grondslagen der kerken handhaven.

Inmiddels zijn helaas alle constitueerende organen der Kerk kennelijk den tegenovergestelden weg opgegaan. Overal wordt in de Kerk het beginsel van het gelijk recht der ongeloovige richtingen, en daarmede het prijsgeven der belijdenis en der bijbelsche waarheid, doorgezet. In de kerkbesturen werden vertegenwoordigers en leiders van het moderne ongeloof benoemd. Op Synoden, kerkdagen en in de nieuwe volksbonden wordt de liberale richting als gelijk recht hebbend behandeld, ja zij heeft daarin een leidende positie verkregen. Op den Kerkdag te Dresden en op de Generale Synode te Berlijn werd bij de beraadslaging en bij het nemen van besluiten over de gewichtigste Kerkelijke wetten, het vraagstuk der belijdenis met opzet van alle zijden uitgeschakeld en daarmede de belijdenis als grondslag der Kerk practisch op zijde gezet. Bij de onderhandelingen der Kerk over het Godsdienstonderwijs met de onderwijzers die aan de belijdenis vijandig zijn werden de Kerkelijke en Bijbelsche grondslagen voor dat onderwijs steeds meer prijsgegeven. Ook toonaangevende leiders der positieve groepen hebben de belijdende Kerk voor een ideaal verklaard, waaraan niet kan worden vastgehouden. De nieuwe kerkelijke wetten hebben, onder invloed der politieke partijen en der staatsoverheid, het vrouwenkiesrecht en de eventueele vertegenwoordiging ingevoerd en het gelijk recht van alle richtingen in tegenspraak met de belijdenis wettelijk doorgezet en erkend.

Hoe de reeds aangekondigde verandering in de liturgie zal uitvallen, kan niet twijfelachtig zijn. Wanneer te gelijkertijd gezegd wordt: de belijdenisstaat der Kerk blijft onveranderd, zoo is dit in tegenspraak met de feiten, en zonder eenige beteekenis, en alleen maar geschikt om de leden der gemeente, die aan de belijdenis vasthouden, te misleiden.

Alle protesten, verklaringen van gemeenten die aan de belijdenis getrouw willen zijn, van predikanten en vereenigingen tegen het prijsgeven der belijdenis, zijn vergeefsch geweest.

Zoo is daardoor onze wil om de Evangelische landskerk te steunen, door de kerk zelve verijdeld. Wij kunnen de kerk tegen de vijandschap des ongeloofs niet verdedigen, wanneer de kerk in hare besturende organen zich niet verdedigen wil".

Voorts wordt in dit manifest uitgesproken dat de vereeniging aan de belijdenis der kerk, haren Catechismus, hare sacramenten vasthouden wil, en dit alleen doen kan in zelfstandigheid en onafhankelijk van het uitwendig verband van de landskerk. Men mag echter niet verbitterd de wegen der secten bewandelen. Men moet zelf de zaak der belijdenis ter hand nemen, opdat het zuivere Evangelie en de Ev. Luth. belijdenis niet onderga, maar behouden blijve tot heil der zielen en tot welzijn van het geheele volk.

Het zijn goede woorden, maar zij hebben veel zwevends. Wij hadden liever vernomen, dat de belijders des Heeren werden opgeroepen de Ev. Luth. Kerk opnieuw tot openbaring te brengen, nu het blijkt dat hare leiders haar van het fundament waarop zij gebouwd werd, hebben afgebracht.

Wij zien nog altijd uit naar mannen Gods, die de roepstem tot alle belijders des Heeren in Duitschland, om hunne Kerk te reformeeren naar het Woord Gods, laten uitgaan.

Engeland. Teleurgestelde verwachtingen.

In een Engelsch Christelijk blad beluisterden wij de verzuchting, dat niet een van de verwachtingen die bij het begin van den oorlog gekoesterd werden, verwezentlijk is. Toen zware offers van het Engelsche volk gebracht werden, troostte men elkander met de gedachte, dat alles zooveel beter zou worden wanneer de natie gelouterd was. De hooge prijs die daarvoor betaald moest worden, was niet te hoog, om een nieuwen levenstoestand te doen intreden. Menigeen had grond voor het geloof, dat de ploegschaar van kommer al het schadelijk zaad van vergiftige planten in het nationale leven naar boven zou brengen om door het vuur van het lijden onvruchtbaar te worden gemaakt. Men meende in het wapengekletter het einde te zien van het materialisme. Men geloofde dat een volk, dat tot zulke offers in staat was, nooit zou gedoogen dat dezelfde gevoelens die den oorlog onvermijdelijk maakten, zich ook van de natie zouden meester maken. Men beeldde zich in, dat door het tusschenbeide treden van God voor een rechtvaardige zaak, het volk zou willig gemaakt zijn om God te dienen. Men stelde zich voor, dat alle klassestrijd dood was, dat deze niet kon blijven bestaan na hetgeen er gemeenschappelijk in de loopgraven was doorleefd. Als een donderstorm moest de oorlog alle wolken van naijver tusschen de volken verdrijven; door het onderhouden van internationale betrekkingen, kreeg men in de toekomst een echte broederschap!

Hetzelfde blad komt er tegen op, dat de schuld van al die teleurstellingen gegeven wordt aan de staatslieden, die schoone woorden hebben laten hooren, maar hun woord niet gestand deden. Maar dit neemt niet weg, dat daarbij beweerd wordt, dat de politici en de politieke leiders door den oorlog weinig of niets meer geleerd hebben dan het volk in het algemeen.

Wij beamen deze woorden, maar betreuren het, dat daaruit niet de gevolgtrekking gemaakt wordt, die zoo voor de hand ligt.

Frankrijk. Veranderde positie der Roomsche Kerk. De Protestantsche Kerken.

De Roomsche Kerk heeft in en na den oorlog in Frankrijk veel van haar invloed herwonnen. Vóór den oorlog heeft wellicht een 35 jaar lang de leus gegolden, »het Clericalisme, dat is de vijand«. Maar de zware strijd dien Frankrijk te voeren had, eischte de krachtsinspanning van alle burgers; die duizenden Roomsche priesters die genoodzaakt werden onder de wapenen te komen, deden zich als goede soldaten kennen, en ook dit werkte mede om de vijandige houding tegenover de Roomsche Kerk van hen die in Frankrijk de macht in handen hebben, te laten varen. Is niet generaal Foch, die het Fransche leger naar de overwinning leidde, een ijverig lid der Roomsche Kerk? Daarenboven is ook vóór den oorlog onder vele jongeren een beweging ontstaan, waarbij men zich afwendde van het materialisme, om de geestelijke waarheden die de Roomsche Kerk verkondigt, te huldigen.

Men is door dit alles reeds zoover gekomen, dat de dag van de heiligverklaring van Jeanne d' Arc tot een nationalen feestdag in de democratische republiek verheven is. Wie had dit voor acht jaar kunnen denken? Toen werd door minister Viviani in de volksvertegenwoordiging verkondigd, dat men voor het Fransche volk de lichten van den hemel uitgedoofd had. Het rondschrift om de Fransche munt, »Dieu protège la France« (God beschermе Frankrijk) moest verdwijnen.

En nu de dag van de heiligverklaring van Jeanne d' Arc een nationale feestdag! Een concessie aan het deel der Fransche bevolking, dat aan de Roomsche Kerk getrouw bleef, hetwelk in de overtuiging leeft, dat de overwinning op Duitschland behaald werd door de voorbede van *la Pucheile d' Orléans* (de maagd van Orleans). De bekende Fransche letterkundige Maurice Barrès stelde voor, te Straatsburg een standbeeld voor Jeanne d' Arc op te richten en het te plaatsen op het voetstuk waarop te voren het standbeeld van Keizer Wilhelm stond.

De Fransche regeering heeft, al is de wet waardoor in 1905 scheiding van Kerk en Staat uitgesproken werd, tot hiertoe niet ingetrokken, toch officieele betrekkingen met het Vaticaan aangeknoopt. Dit alles spreekt.

Het Fransche Protestantisme heeft, doordat Elzaas en Lotharingen weer aan Duitschland werden ontrukt, een 400.000 aanhangers meer gekregen. Met de 600.000 Protestanten die in Frankrijk vóór den oorlog gevonden werden, maakt dit een millioen zielen. Dit aantal is niet groot wanneer men in aanmerking neemt, dat Frankrijk ongeveer 36 millioen inwoners telt. Wanneer nu de Fransche Protestanten een gesloten eenheid vormden, zouden ze nog veel kracht kunnen uitoefenen. Maar ze zijn gescheiden in Gereformeerden, Lutherschen, aanhangers der Vrije Kerken, Baptisten en Methodisten. De Gereformeerden, of liever zij die zich aldus noemen, zijn in drieën uiteengegaan sedert de Scheidingswet de Geref. Staatskerk financieel los maakte van den Staat. Er ontstonden drie groepen van kerken: 1o. de „Union des Eglises réformées évangeliques" — de grootste en krachtigste; 2o. de middengroep: de »Union des Eglises réformées", de minst talrijke, ook wel de groep Jafnac genoemd; 3o. de »Union nationale des Eglises réformées", welke een vereenigingspunt vormt voor de modernen. In 1912 hebben zich de tweede en derde groep vereenigd onder den naam van »Eglises unies".

Alleen de groep van de »Union des Eglises reformées évangeliques« aanvaardde de oude geloofsbelijdenis der Fransche Gereformeerde Kerken van la Rochelle. Zij houdt vast aan het souvereine gezag der H. Schrift in geloofszaken en aan de zaligheid door het geloof in Jezus Christus, Gods eenigen Zoon, opgewekt tot onze rechtvaardigmaking.

Toch wordt er behoefte gevoeld aan een organisatie van alle Protestantsche elementen in één lichaam. Daarom werd in 1909 de »Fédération protestante de France« opgericht. Daarin zijn de beide Unies die uit de Gereformeerde Staatskerk ontstonden, de Luthersche kerk, de vrije kerken, die zich in 1849 van de Geref. Staatskerk losmaakten, de Methodisten en de Baptisten, naar evenredigheid van hun getalsterkte, vertegenwoordigd. Deze Federatie laat zich niet in met de uitwendige aangelegenheden der kerken, maar wil de belangen der kerken bij de overheid voorstaan. Nu in den tegenwoordigen tijd de Protestantsche Kerken hulp noodig hebben om hare door den oorlog verwoeste kerkgebouwen weder op te bouwen, bewijst de Fédération daarbij diensten. Maar wij kunnen niet inzien, waarom daartoe een Federatie noodig is. Kunnen de kerken niet door middel van deputaten hare stem bij de hooge overheid laten hooren? Kunnen de kerkelijke vergaderingen niet in het buitenland om steun vragen? Waartoe een Federatie die bij de Overheid de gedachte wekken moet, dat de Gereformeerden die zich aan de belijdenis der vaderen houden, van dezelfde geestelijke familie zijn als zij die met deze belijdenis gebroken hebben? In een Roomsch land als Frankrijk is men geneigd om al wat zich Gereformeerd of Protestant noemt, te beschouwen als rationalistisch. Daarom behoorde men er des te meer prijs op te stellen, ook voor de Overheid en voor het buitenland te laten uitkomen, dat men alle kerkelijke betrekking verbroken heeft met hen, die niet op den bodem der Schrift staan.

Zwitserland. Te Genève heeft een voorloopige conferentie voor geloof en kerkorde *(Faith and Order)* van bijna alle christelijke kerken op de aarde (met uitzondering van de Roomsche) plaats gehad. Wij lazen van deze vergadering een verslag waaruit blijkt, dat de positieve resultaten van de samenkomsten die van 12—19 Aug. gehouden werden, niet vele kunnen worden genoemd. Toch was datgene wat in Genève plaats greep, eenig in de geschiedenis van het christendom. De ongeveer 200 afgevaardigden vertegenwoordigden 80 kerken uit 40 verschillende landen. Er waren afgevaardigden van den patriarch van Konstantinopel; de Grieksche patriarchen van Jeruzalem en Alexandrië lieten hunne groeten aan het congres overbrengen; ook een lid van het Russische episcopaat was, schoon niet officieel afgevaardigd, aanwezig. De Griekschen hielden een Godsdienstoefening in de Russische kerk van Genève, die door den glans harer ceremoniën bewondering en verbazing wekte. De meeste deelnemers aan het congres waren uit Engeland en Amerika afkomstig, vooral hadden Anglicanen, Presbyterianen, Baptisten, Methodisten, vertegenwoordigers gezonden. Daarentegen was uit Frankrijk en Nederland niemand officieel afgevaardigd; uit Duitschland waren alleen „welwillende bezoekers" aanwezig. Duitschland was vertegenwoordigd door de predikanten Segmund en Schreiber, doch zonder officieele opdracht van hunne respectievelijke kerken.

Op de vergaderingen teekenden een lange reeks sprekers de eigenaardige toestanden in hunne kerken, alles met het oog op het vraagstuk der vereeniging. Daarna kreeg men een uiteenzetting van de verschillende opvattingen omtrent het wezen van de kerk, vervolgens werden de punten uiteengezet, die met het oog op de toenadering van belang waren, als de Geloofsbelijdenis, de beschouwing van den Bijbel en van het kerkelijk ambt. Men kon niet zeggen, dat aan al die uiteenzettingen een vast plan of een bepaald doel ten grondslag gelegd was.

De leider der vergadering, bisschop Brent van New-York, bijgestaan door den secretaris Gardiner, toonde irenisch gezind te zijn. Kennelijk was het er alleen om te doen, de verschillende persoonlijkheden zich te laten uitspreken en de door hen vertegenwoordigde kerken met elkander in aanraking te doen komen. De geest des vredes moest over de vergadering zweven. Daardoor kon dan voor de toekomstige verhandelingen het uitgangspunt en de grondslag gevonden worden.

Aldus luidt een verslag, voorkomend in de *Ref. Kirchenzeitung*. De schrijver verblijdt zich daarin, dat op de conferentie de Duitschers behandeld werden op voet van gelijkheid. Op de vorige conferentie had een pijnlijk incident, door vertegenwoordigers der Fransche Christenheid veroorzaakt, plaats gehad. Op deze vergadering viel geen woord dat voor de Duitschers onaangenaam zijn kon. Ofschoon het Duitsche kerkbestuur de officieele deelname aan het congres geweigerd had, en het stuk waarin dit geschiedde, met al de verwijten ook aan de Angelsaksische Christenheid, algemeen bekend was, kon men toch bemerken dat de vergadering op de medewerking der Duitsche kerk prijs stelde.

Er werd op deze conferentie een comité benoemd van 40 leden, die de actie van het congres voor *Faith and Order* verder doorzetten moet.

Of het voorgestelde doel: de vereeniging van al de Christelijke Kerken, bereikt zal worden? Laat ons daarover verblijd zijn, dat de vreeselijke nood van dezen tijd, waarin zooveel martelaarsbloed heeft gevloeid, belijders van den Christus in de stad van Calvijn heeft bij elkander gebracht, en dat onzen Duitschen broeders op deze vergadering een hart onder den riem gestoken is. En laat ons niet vergeten, dat de groote hervormer van Genève ook het ideaal van de eenheid der Kerk gekoesterd heeft.

Of het echter in den weg van het congres, te Genève gehouden, bereikt zal worden?

WINCKEL.

Officieele Berichten.

Vrije Universiteit.

Men schrijft ons:

Het jaar 1876 was het jaar der vrijheid voor het Hooger onderwijs. De gelijkheid zal nog wel jaren op zich laten wachten, en van broederschap zal evenmin iets komen als eene vereeniging van vuur en water.

Wonderlijk genoeg werd deze vrijheid niet verkregen uit een gevoel van rechtvaardigheid. Ook werd — dit mag niet worden vergeten — door de voorstanders van vrij lageronderwijs niet bij de regeering aangehouden, om de oprichting van vrije hoogescholen in de wet op te nemen. Wel waren er sommige broeders, die den strijd voor het hooger onderwijs nog veel urgenter achten dan dien voor het lager.

Da Costa schreef aan Groen dat al net ijveren voor de lagere school niet zou baten, zoo er geen Vrij hooger onderwijs kwam.

Groen stemde dit toe, maar antwoordde: ons volk is nog niet warm voor het lager, hoe zal het wakker zijn voor het hooger onderwijs.

Ook was de gedachte van vrij hooger onderwijs niet nieuw.

In het jaar 1872 sprak prof. Land »dat de ongelijke lotsbedeeling van het Rijksonderwijs en dat in de hoofdstad, ten oprichte der akademische graden, hoe eer des te beter moet worden weggenomen".

En de hoogleeraren van het Athenaeum te Amsterdam wenschten »dat de vrijheid van het Hooger onderwijs niet alleen in schijn, maar in werkelijkheid gehandhaafd worde". Daarom werd in het adres aan de Tweede Kamer (20 Jan. 1875) gevraagd, dat niet alleen aan het Athenaeum te Amsterdam, *maar aan elke stedelijke of Vrije Universiteit*, die voldoende waarborgen aanbiedt, de bevoegdheid om examina af te nemen zal gegeven worden.

Reeds in 1870 las men in *de Heraut*: »de strijd voor de lagere school en voor onze Hoogescholen is één."

»*Dus beweren onze tegenstanders*, en wij stemmen hun dit toe".

Zelfs Dr. Doedes schrijft: »Alles pleit voor de oprichting van eene Vrije Universiteit, die met de Rijks-universiteit kan wedijveren, indien, of zoodra het *noodige geld* gevonden is".

Eerst na de herziening der Hooger onderwijswet (1876), kon aan het plan om eene Vrije Universiteit op te richten, uitvoering gegeven worden.

Of het in de bedoeling lag van de regeering of van de meerderheid der Kamerleden om particulieren gelegenheid te geven een Universiteit op te richten, blijve buiten beschouwing.

Over de verdraagzaamheid der vrijzinnigen kan men nooit te klein denken.

Amsterdam was zoo *verregaand* »verdraagzaam", dat bij de overeenkomst gesloten met de synode der Hervormde Kerk o. m. werd bepaald, dat de door deze synode benoemde leeraren door de Amsterdamsche burgerij, Joden en atheïsten niet uitgezonderd, zouden worden betaald

»zoolang de Ned. Herv. Kerk aan hare Evangeliedienaren de opleiding door de Kerkelijke Hoogleeraren en het bijwonen van de door de Kerkelijke reglementen aangewezen of nader aan te wijzen lessen der Godgeleerde faculteit aan eene der Rijks-Universiteiten of aan de Gemeentelijke Universiteit verplichtend stelt.«

Deze welwillende overeenkomst dateert van 1882. De Vrije Universiteit was toen opgericht.

Hieruit kan duidelijk blijken, dat de gemeenteraad van Amsterdam, zoodra zij zelf een Universiteit bezat, niet overwelwillend stond tegenover de Vrije Universiteit.

Want al zou het waar zijn wat Mr. Pijnappel beweerde, »dat de Raad van Amsterdam niet in strijd met zijn beginsel handelde door te doen wat naar zijne meening voor haar (de gemeente Universiteit) bloei noodzakelijk is«, het was daarom toch niet noodig om aan het Hervormd Kerkgenootschap zulk een verplichting op te leggen.

Helaas, de gemeenteraad van Amsterdam was niet de eenige corporatie die, zelfs na de oprichting, de Vrije Universiteit het leven moeilijk wilde maken.

Ook waren het niet alleen de »Liberalen« die de oprichting tegenstonden.

Vele broeders, die, vóór de wet de oprichting eener Vrije Universiteit mogelijk maakte, hebben hartelijk instemming betuigd met het plan een Vrije Christelijke Universiteit op te richten.

Dit was echter vóór 1876.

De strijd vóór en tegen een Vrije Universiteit loopt in hoofdzaak van 1876—1886.

Voor Kinderen.

UIT HET OOSTEN.

Steden van het Oosten.

(Slot.)

Ten zuiden had de stad geene poorten; de berg Zion was van die zijde ongenaakbaar.

Treden wij nu de stad binnen. Ze was gebouwd op vier heuvelen: Zion, Moria, Acra en Bezetha. Zooals wij vroeger aanstipten behoorde tijdens Jezus' leven deze laatste nog niet tot de eigenlijke stad. Bijft dus Zion of de benedenstad. Josephus plaatst Zion ten Z.-W., dezen berg gescheel afscheidende van den tempelberg ten oosten. Deze beschrijving komt niet overeen met de gegevens des bijbels, welke steeds van Zion spreken als van den „heiligen berg", dien waarop het heiligdom gebouwd was. (Ps. 2:6) De hedendaagsche oudheidkundigen stemmen dan ook overeen, dat Josephus in deze niet juist is. Zion is niet de Z.-W. heuvel, maar de oostelijke, met inbegrip van de verhevenheid, waarop de tempel stond, de oude, de Davidsstad, het geheele zuidelijk gedeelte van Jeruzalem omvattend. De oorspronkelijke naam van een heuvel, was die van de verschillende hoogste wijken geworden. In later tijden had zich Jeruzalem ten noorden uitgebreid. Een diepe vallei scheidde de bovenstad van den tempelberg ter eene en de benedenstad ter